

S E R I A D E A U T O R
FERNANDO PESSOA

FERNANDO PESSOA
EDUCATIA
STOICULUI

UNICUL MANUSCRIS AL BARONULUI DE TEIVE

Traducere, prefață și note de
DINU FLĂMÂND

HUMANITAS
fiction

Redactori: Ștefania Nalbant, Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Máxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

A EDUCAÇÃO DO STOICO

Copyright © Richard Zenith and Assírio & Alvim /
Grupo Porto Editora (2018)
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2025,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PESSOA, FERNANDO

Educația stoicului: unicul manuscris al Baronului de Teive /
Fernando Pessoa; trad. din portugheză, pref. și note de Dinu Flămând. –
București: Humanitas Fiction, 2025
ISBN 978-606-097-616-5
I. Flămând, Dinu (trad.; pref.; note)
821.134.3

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Notă asupra ediției

Folosim pentru această ediție cel mai recent text publicat în Portugalia, stabilit de Richard Zenith pentru editura Assírio & Alvim, ediția din 2018. Preluăm și majoritatea notelor de referință din această ediție critică, cu excepția celor care menționează variante de manuscris la care Pessoa a renunțat, irelevante pentru o traducere în românește. Adăugăm note suplimentare, semnalate ca atare. Richard Zenith a ținut cont de unele propuneri și corecturi aduse mai vechilor ediții de către cercetători precum Jerónimo Pizarro (în 2007) și Teresa Rita Lopes (în 2015) și a procedat la o nouă lectură a manuscriselor din acel *espólio*, fondul Pessoa aflat la Biblioteca Națională a Portugaliei. Prefața noastră a argumentat deja de ce considerăm că *Educația stoicului* și *Cartea neliniștirii* sunt texte diferite, întrucât primul se conturează ca o replică pentru cel de-al doilea (autoprovocare tipic pessoană!). Interesanta ediție apărută în Spania susține

același punct de vedere, considerând că e vorba de „cărți paralele“. În Portugalia există mai multe puncte de vedere, în funcție de criteriile personale ale unor editori care au grupat diferit manuscrisele rămase de la Pessoa. Astfel, Teresa Rita Lopes consideră că ar exista trei autori ai *Cărții neliniștirii*: Vicente Guedes (1913–1919), Baronul de Teive (1928) și Bernardo Soares (1929–1935). În schimb, Richard Zenith și Jerónimo Pizarro au sancționat această unitate, dar cu argumente diferite, pe care ar fi inutil să le rezumăm aici, deși subscriem la principiul existenței unor proiecte separate, chiar dacă ele se completează.

D.F.

EDUCATIA STOICULUI

UNICUL MANUSCRIS
AL BARONULUI DE TEIVE
DESPRE IMPOSIBILITATEA DE A CREA
O ARTĂ SUPERIOARĂ

Manuscris găsit într-un sertar

Ca să nu las această carte¹ la vedere pe masa din cameră, fiindcă așa ea ar fi prea expusă mâinilor de o curățenie suspectă ale personalului de serviciu de la hotel, am deschis, cu destul efort, sertarul de sub tăblia mesei, și am depus-o acolo, împingând-o în spate. Atunci ea s-a lovit de ceva, căci sertarul era destul de adânc.

1. Cititorul va observa bizareria acestei note care se referă la o „carte” ce nu putea fi încă acest „manual”. Dar efectul de *mise en abyme* e asigurat: cartea dă peste tratatul despre imposibilitatea cărții.

S-a abătut peste noi cea mai profundă și uci-
gătoare secetă dintre cele perindate prin veacuri –
una ivită din cunoașterea intimă a zădărniceii
tuturor eforturilor și din vanitatea tuturor planu-
rilor noastre.

Eu am atins sațietatea neantului, plenitudinea
nimicului. Iar ceea ce mă va împinge la sinucidere
este doar un impuls precum cel care ne face să ne
trezim dimineața devreme. Am ajuns să adun în
intimitatea mea somnul tuturor proiectelor mele.

Nimic nu-mi mai poate transforma viața. Dar
dacă... dar dacă... Dar dacă da, atunci e numai
ceva ce nu s-a întâmplat; iar dacă nu s-a întâmplat,
de ce să mai presupunem că putea să fie, în caz că
fusesse?

Simt că se apropie sfârșitul existenței mele, întrucât eu însumi vreau să mi-l aduc aproape. În ultimele zile mi-am petrecut vremea arzând, unul câte unul – iar asta mi-a luat două zile la rând, căci pe unele le reciteam –, toate manuscrisele, notațiile gândirii mele defuncte, cugetările și însemnările, unele dintre ele deja complete, făcute în vederea unor opere pe care niciodată nu le voi scrie. M-am hotărât fără să ezit, dar într-o atmosferă de lentă melancolie, să întreprind acest sacrificiu, prin care doream să mă desprind de malul vieții de unde urmează să mă îndepărtez, cum se întâmplă atunci când arzi podurile în urma ta. Mă simt liber și hotărât. De omorât, vreau chiar acum să mă omor. Dar cel puțin doresc să las în urmă, cu toată convingerea de care mă simt capabil, o mărturie intelectuală despre viața mea, tabloul interior al ființei care am fost. Iar cum nu pot lăsa despre mine o înșiruire de minciuni frumoase, aș vrea cel puțin să las acest puțin adevăr pe care minciuna aflată în toate cele câte există ne îngăduie iluzia că îl putem exprima.

Acesta va fi singurul meu scris. Îl las moștenire, nu ca Bacon, judecății milostive a posterității, ci, fără să mă compar cu el, îl las analizei și cugetării celor pe care viitorul îi va face egalii mei.

Simt, după ce am rupt toate legăturile între mine și viață, cu excepția ultimei, că am azi limpezimea sufletească pentru a simți, precum și limpezimea judecății pentru a înțelege, pe care mi le conferă vigoarea cuvintelor, nu ca să înfăptuiesc opera pe care n-aș putea nicicând s-o duc la bun sfârșit, dar cel puțin pentru a spune cu toată simplitatea din ce pricini n-o voi realiza.

Aceste pagini nu sunt spovedania mea, ci numai definiția mea. Și simt, începând să le scriu, că am s-o pot face cu o anumită doză de adevăr.

Cuprins

Prefață
Retorica sinuciderii
5

Notă asupra ediției
19

EDUCAȚIA STOICULUI
Unicul manuscris al Baronului de Teive
21

APENDICE
87